

ZIŅU IZLAIDUMS no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

DZIMUMATŠĶIRĪBAS SAISTĪBĀ AR NARKOTIKU LIETOŠANU

Ārstniecības pakalpojumi sievietēm, kas lieto narkotikas, joprojām ir ierobežoti Eiropā

(2006.23.11., LISABONA) Veselības aprūpes iestādes Eiropā beidzot sāk apzināties, ka sievietēm, kas lieto narkotikas, ir īpašas vajadzības, kas prasa speciālistu iejaukšanos, teikts **ES narkotiku aģentūras (EMCDDA)** ziņojumā, lai gan tieši sievietēm paredzētie ārstniecības pakalpojumi joprojām ir visai ierobežoti. Šis atzinums izriet no aģentūras informācijas par narkotiku lietošanu saistībā ar dzimumatšķirībām, kas sniegta vienlaikus ar šodien publiskoto **2006. gada ziņojumu par situāciju narkotiku problēmu jomā Eiropā** ⁽¹⁾.

Šodien publiskotais pārskats atklāj, ka narkomānu ārstēšanas iestādes parasti ir pielāgotas opioīdu lietotāju, kas galvenokārt ir vīrieši, vajadzībām, bet “dzimumatšķirīga ārstēšana” parasti nozīmē to, ka šie pasākumi ir vērsti uz narkotiku lietotājām — sievietēm. Lai arī gandrīz visās **ES dalībvalstīs** un **Norvēģijā** tagad ir vismaz viena narkomānu ārstēšanas nodaļa tikai sievietēm vai sievietēm ar bērniem, šādas iestādes vēl arvien ir retums, un bieži vien tās ir atrodamas tikai lielajās pilsētās. Tātad vairākums sieviešu joprojām saņem palīdzību, izmantojot vispārējos pakalpojumus.

Paužot savu viedokli šajā jautājumā, **EMCDDA direktors Wolfgang Götz** saka: „Mūsu pārskats skaidri apliecina, ka pašlaik Eiropā pastāv labas ārstniecības prakses piemēri, ko mēs varam ņemt talkā. Piedāvātie pakalpojumi ļauj efektīvi strādāt ar grūtniecēm, kā arī uzklaut sievietes ar bērniem, kam ir savas rūpes, un pat risināt sarežģītus jautājumus, ja narkotiku lietošana ir saistīta ar fizisku vai seksuālu vardarbību. Mums ir jādomā ne tik daudz par to, kādi pakalpojumu veidi ir vajadzīgi sievietēm, bet drīzāk par to, kā šādu specializētu aprūpi padarīt vieglāk sasniedzamu un plaši pieejamu.”

Ar narkotikām saistītu problēmu risināšanai — un atturības sindroma novēršanai — ir liela nozīme mātes un bērna veselības aizsardzībā. Pašlaik daudzās valstīs pastāv specializēti pakalpojumi, kas atvieglo narkotiku lietotājām grūtniecēm pieeju ārstniecības pakalpojumiem, lai gan šo atbalstu bieži vien sniedz tikai līdz bērna piedzimšanai.

Pašlaik ap 20% narkomānu, kas Eiropā sāk ārstēties, ir sievietes. Pētījumi rāda, ka bažas par bērna aprūpi ir galvenais faktors, kas attur sievietes meklēt palīdzību — gandrīz katra ceturtā (23%) sieviete, kas ambulatori ārstējas no narkomānijas, pašlaik dzīvo kopā ar bērniem. Tātad bērnu aprūpes jautājumi ir pamatelements, organizējot „draudzīgus” pakalpojumus sievietēm, kas mudina narkotiku lietotājas turpināt ārstēšanos.

Beļģijā, Čehijā, Vācijā, Grieķijā, Francijā, Īrijā, Itālijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Austrijā, Portugālē, Apvienotajā Karalistē un Norvēģijā tiek piedāvātas īpašas programmas narkomāniem ar bērniem. Lai arī dzimumatšķirīgie pakalpojumi parasti ir paredzēti mātēm, **Zviedrijā** veiktajā pētījumā ir uzsvērts, cik svarīgi vīriešiem narkomāniem apzināties savu tēva lomu.

Kaitējuma mazināšanas pasākumi, iespējams, neder sievietēm

Visās ES valstīs vīrieši biežāk nekā sievietes iet bojā no narkotiku pārdozēšanas, atkarībā no valsts 7% līdz 35% narkotiku izraisītu nāves gadījumu skar sievietes. Tomēr pašreizējā pārskatā ir vērojamas „būtiskas atšķirības” starp abiem dzimumiem, kas attiecas uz narkotiku izraisītas mirstības tendencēm. Kamēr

pārdozēšanas izraisītie vīriešu nāves gadījumi ES laikposmā no 2000. līdz 2003. gadam (ES-15) samazinājušies aptuveni par 30%, sieviešu nāves gadījumu skaits tajā pašā laikā samazinājies tikai par 15%. Rodas jautājums, vai kaitējuma mazināšanas pasākumi, kas vērsti uz augsta riska narkotiku lietotājiem, var būt mazāk iedarbīgi sievietēm nekā vīriešiem?

Bažas rada arī samērā liels HIV infekcijas biežums sievietēm, kas injicē narkotikas. Sievietes — intravenozo narkotiku lietotājas (IDU), ir biežāk iesaistītas intīmo pakalpojumu sniegšanā un pakļautas lielākam HIV inficēšanās riskam. Jaunākie IDU pētījumu dati no deviņām ES valstīm rāda, ka vidējā HIV izplatība ir 13,6% vīriešiem un 21,5% sievietēm.

EMCDDA brīdina, ka lai arī kopumā vīrieši biežāk lieto intravenozās narkotikas un iet bojā šā iemesla dēļ, mēs nedrīkstam ignorēt to, ka sievietes, kas injicē narkotikas, var būt pakļautas lielākam riskam un ir grūtāk apsekojamas.

Vai atšķirības starp abiem dzimumiem samazinās?

Pašreizējā pārskatā teikts, ka „Starp abiem dzimumiem pastāv ievērojamas atšķirības, kas skar gandrīz visus narkotiku lietošanas aspektus”. Visās Eiropas valstīs narkotiku lietotāju vidū vīrieši skaitliski pārsniedz sievietes, jo īpaši tas attiecas uz lietošanas biežumu, intensitāti un problemātiskumu.

EMCDDA veiktā datu analīze pēc pieaugušo iedzīvotāju (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) apsekošanas neatklāja pārliecinošus pierādījumus tam, ka samazinās atšķirības starp vīriešiem un sievietēm attiecībā uz narkotiku lietošanas līmeni. Tomēr dati par narkotiku lietošanu skolēnu (vecumā no 15 līdz 16 gadiem) vidū atklāj satraucošas tendences. Dažās dalībvalstīs meitenes, šķiet, vairs negrib atpalkt no zēniem narkotiku un alkohola lietošanas ziņā, kas var turpmākos gados ietekmēt narkotiku lietošanas līmeni.

Piemēram, jaunākie apsekojumi **Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Īrijā, Latvijā, Polijā, Slovākijā** un **Norvēģijā** atklāj, ka atšķirības starp abiem dzimumiem ir samazinājušās to skolnieku vidū, kas kaut reizi pamēģinājuši kaņepes (4. attēls). Un trijās valstīs — **Īrijā, Somijā** un **Norvēģijā** — apmēram vienāds skolnieku un skolnieču skaits ziņo, ka kaut reizi ir pamēģinājuši šo narkotiku. Tāpat abu dzimumu īpatsvars ekstazī lietotāju vidū bija apmēram vienāds **Čehijā, Vācijā, Spānijā, Igaunijā, Ungārijā, Īrijā, Latvijā, Slovākijā, Somijā** un **Apvienotajā Karalistē** (5. attēls) (2).

Eiropā kopumā pārmērīga dzeršana (pieci vai vairāk alkoholisko dzērienu vienā reizē, pēdējā mēneša laikā) ir vairāk izplatīta zēnu vidū, izņemot **Īriju, Apvienoto Karalisti** un **Norvēģiju** (8. attēls). Tikai trankvilizatoru un nomierinošo līdzekļu lietošanā bez ārsta receptes meitenes sistemātiski aizsteidzas zēniem priekšā. Šajā gadījumā lietotāju pārsvars var būt liels: vairāk nekā pusē valstu tas ir 5% vai lielāks, sasniedzot 18% meiteņu vidū **Lietuvā** un 22% **Polijā** (7. attēls).

Zēni — neizmantota iespēja narkotiku lietošanas profilaksē

Zēni ir pakļauti lielākam narkotiku lietošanas riskam nekā meitenes, un tā rada attiecīgas problēmas. Arvien vairāk pētījumu rāda, ka pasākumi, kas ir pielāgoti zēnu attīstības vajadzībām var būt labs pamats, plānojot ārstniecības pakalpojumus. Neraugoties uz šiem atzinumiem, dzimumatšķirīga pieeja profilakses darbam joprojām ir retums ES valstīs un to parasti saista ar meiteņu vajadzībām. Tāpēc tādu profilakses programmu trūkums, kuras būtu pielāgotas zēnu vajadzībām, ir uzskatāms par neizmantotu iespēju narkotiku lietošanas profilakses darbā Eiropā.

Visbeidzot **Wolfgang Götz** uzsver: „Jau pirms 20 gadiem Eiropas valstu valdības pirmo reizi aicināja pievērst uzmanību dzimumatšķirībām narkotiku lietošanas jomā. Pašlaik šīs problēmas vispārējai atzīšanai principā ir jāatspoguļojas vispārpieņemtā praksē. Uzdevums ir skaidrs: jauniem pakalpojumiem ir jābalstās uz atzinumu, ka dzimumatšķirības iespaido to problēmu loku, ar kurām saskaras atsevišķi cilvēki, kā arī to vēlēšanos iesaistīties ārstēšanā un sniegto pakalpojumu efektivitāti.”

Piezīmes:

(¹) *Selected issue*: 'A gender perspective on drug use and responding to drug problems' <http://issues06.emcdda.europa.eu>
Visi šajā ziņu izlaidumā izmantotie attēli ir atrodami šajā *Īpašajā izlaidumā (Selected issue)*.

(²) ESPAD dati — <http://www.espad.org/index.html>